

УДК 330.11

Ю.С. Наушко,

асистент, кафедра економіки і контролінгу, Сумський національний аграрний університет

ЗАРОБІТНА ПЛАТА - НАЙВПЛИВОВІШИЙ ЗАСІБ МОТИВАЦІЙНОГО ВПЛИВУ (на прикладі сільськогосподарських підприємств Сумської області)

Структурні та економічні перетворення, що відбуваються в процесі ринкового реформування, істотно впливають на характер формування системи мотивації до праці. В статті проаналізовано заробітну плату (заборгованість), як матеріальне стимулювання праці в сільськогосподарських підприємствах Сумської області.

Structural and economic transformations which take place in the process of market reformation considerably influence the character of formation of system of motivation to the work. The wages (arrears of wages) as the material stimulation of work in agricultural enterprises of Sumy region are analyzed in the article.

Ключові слова: мотивація праці, заробітна плата, заборгованість, трудові ресурси, оплата праці.

Вступ. В умовах переходу до ринкових відносин і при економічній кризі, що різко погіршили матеріальне становище сільських трудівників, на перший план вийшли матеріальні мотиви до праці.

Система матеріального стимулювання праці, що склалася в аграрній сфері, не дозволяє працівникові забезпечити задоволення своїх матеріальних потреб навіть при досягненні високої індивідуальної продуктивності праці на мінімально необхідному рівні [4].

Створення системи мотивації до праці в аграрному секторі економіки належить до найскладніших проблем. Це пояснюється тим, що в даному випадку потрібне врахування складної специфіки аграрних відносин, об'єктивно зумовлених, як особливостями землеробської праці, так і складністю сільського укладу життя [2].

Розгляду питання заробітної плати, як мотивації праці присвятили свої роботи Горобець Н.М., Лисенко В.І., Правільєв О.В., Фицик Л.А. та інші. Разом з тим, питання мотивації праці та заробітної плати, як матеріального стимулювання праці потребує подальшого дослідження, що і є метою статті.

Постановка задачі. Метою цієї статті є аналіз заробітної плати (заборгованості), що виступає засобом матеріального стимулювання праці на сільськогосподарських підприємствах Сумської області.

Результати. Система мотивації трудової діяльності на підприємствах, що займаються сільським господарством включає різні методи мотиваційного заохочення, але найвпливовішим засобом мотиваційного впливу залишається заробітна плата.

Отже, заробітна плата є важливою складовою виробничих відносин. Однак вона являє собою не тільки трудовий дохід, який забезпечує необхідне відтворення робочої сили, і її роль не обмежується лише межами виробництва. Залишаючись однією з ключових економічних категорій, заробітна плата в умовах перехідної економіки дещо змінює своє понятійне наповнення[1]. Втрата державного регулювання оплати праці призвела до скорочення частки заробітної плати в доходах населення (табл. 1).

Таблиця 1.
**Середня заробітна плата працівників Східного економічного регіону
за червень 2009 року**

	Заробітна плата, грн.	Співвідношення (у %) до середньої по Україні
Україна	1980	100
Сумська	1615	81,6
Полтавська	1774	89,6
Харківська	1859	93,9
Чернігівська	1589	80,1

За розміром середньомісячної заробітної плати станом на червень 2009 року Сумська область займає 19 місце серед інших регіонів країни.

Як свідчать дані таблиці 1 Сумська область виділяється низьким рівнем заробітної плати - 1615 грн., натомість високий рівень спостерігаємо у Харківській області - 1859 грн. [6].

Рівень заробітної плати працівників області на 1 січня 2008 року становив 81,3% від середнього рівня в країні, або був меншим на 253 грн. (у січні 2007р. -82,2% та 185 грн. відповідно, у 2005р. - 82,2% та 143 грн.). Це свідчить про те, що співвідношення заробітної плати в області до показника в середньому по Україні зберігається протягом останніх років.

Серед чинників, що вплинули на зростання заробітної плати визначальними є декілька: підвищення законодавчо встановленого мінімального розміру заробітної плати. Впродовж I півріччя 2008 року мінімальний рівень оплати праці у законодавчому порядку підвищився з 515 грн. у січні до 525 грн. у червні. Це дозволило наблизити розмір мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму для працездатної особи. У I півріччі 2008 року таке співвідношення досягло 81,1%, проти 74,8% у відповідному періоді попереднього року; інфляційні процеси, прискорення яких розпочалися ще в 2007 році; підвищення продуктивності праці, зокрема на промислових підприємствах, у січні-червні 2008р. у порівнянні з відповідним періодом 2007року зазначений показник зріс на 10,4%; дефіцит кваліфікованої робочої сили, що спонукає роботодавців до підвищення рівня оплати праці. На кінець червня поточного року потреба в кваліфікованих працівниках склала 54 тис. осіб, або кожне 4 вакантне робоче місце заявлене в Державній службі зайнятості [3].

Позитивний вплив на зростання заробітної плати спричиняє зменшення обсягів неповної зайнятості. Вимушена неповна зайнятість існує у двох формах: надання неоплачуваних відпусток та робота у режимі неповного робочого дня (тижня) з ініціативи адміністрації. Як і в минулі роки, спостерігається зниження рівня вимушеної неповної зайнятості [2]

У 2008 році зберігалися темпи зростання рівнів номінальної та реальної заробітної плати, які істотно випереджали темпи зростання ВВП (106,3%). Не зважаючи на це рівень номінальної заробітної плати залишається низьким. Це ставить вимоги щодо підняття оплати праці на якісно новий рівень, що має означати перехід від практики дешевої робочої сили до гідної праці, відновлення відтворювальної та стимулюючої функції заробітної плати [1]. Динаміку номінальної та реальної заробітної плати наведено у таблиці 2.

Таблиця 2.
Динаміка середньомісячної номінальної та реальної заробітної плати
Сумської області за 2000-2008рр.

Роки	Середньооблікова кількість штатних працівників, тис. осіб	Коефіцієнт обороту робочої сили		Середньомісячна заробітна плата			
		у % до середньооблікової кількості штатних працівників		номінальна			Реальна заробітна плата у % до попереднього року
		по прийому	по звільненню	гривень	у % до прожиткового мінімуму для працездатних осіб	у % до попереднього року	
2000	401,1	22,8	29,7	194	71,8	112,1	89,1
2001	380,7	21,0	26,5	259	83,2	114,7	114,7
2002	355,8	21,4	27,9	307	84,1	118,5	118,0
2003	336,4	22,9	28,9	379	103,8	123,8	117,5
2004	318,7	24,0	28,9	473	122,3	124,7	118,1
2005	307,8	24,4	29,0	663	146,4	140,1	121,1
2006	301,5	26,7	30,9	857	169,7	129,1	117,9
2007	293,5	27,9	29,6	1098	193,3	128,2	109,5
2008	288,6	25,8	31,2	1472	220,0	134,1	108,6

За даними таблиці 2 спостерігаємо стрімке зростання номінальної заробітної плати з 194 гривень у 2000 році до 1472 грн. у 2008 році (22%) та збільшенням індексу реальної заробітної плати – 19,5% за аналізований період.

Тоді, як середньооблікова кількість штатних працівників знизилась на 112,5 тис. осіб (2000р.- 401,1 тис. осіб, а 2008р. – 288,6 тис. осіб), це пов'язано з тим, що значна частина штатних працівників (31,2% - 2008р.) звільнилась, а це на 1,5% більше ніж у 2000 році. У 2008 році порівняно з 2007 роком кількість штатних працівників прийнятих на роботу знизилась і склала 25,8%[5].

Оскільки джерелом коштів на оплату праці є дохід підприємства, заробітна плата, як елемент витрат на виробництво включається до собівартості продукції, робіт (послуг). Отже, її номінальне зростання є альтернативою збільшення прибутковості, як першочергового інтересу власника підприємства.

Таким чином в економіці поки, що зберігається ситуація коли рівень заробітної плати практично визначається належністю до певної сфери економічної діяльності, а не формується під впливом загальноновизнаних світовою практикою чинників, якими є кількість, якість та результати праці.

Хоча співвідношення середньомісячної та мінімальної заробітної плати до прожиткового мінімуму за останні роки свідчить про позитивні зміни, але не забезпечує розширеного відтворення трудових ресурсів Сумської області.

Якщо у 2000 році мінімальна заробітна плата складала у грошових доходах населення 118 грн., а прожитковий мінімум для працездатних осіб -287,63 грн., то вже у 2008 році цей показник значно підвищився - 605 грн. при прожитковий мінімум в 669 грн., що свідчить про підвищення заробітної плати. Постійне зменшення реальної заробітної плати, призвело до появи масових злиднів. Тому що навіть одержувачів середньої заробітної плати можна причислити до категорії бідняків. Якщо у 1990-му році середня заробітна плата забезпечувала близько 50 % раціональних норм споживання продуктів та послуг, то тепер вона не відшкодує затрат навіть на фізіологічному рівні виживання. За роки економічних реформ суттєво змінилася структура формування доходів населення, система їх розподілу[2].

Упродовж грудня 2008 року загальна сума заборгованості із виплати заробітної плати по області зменшилась на 8% або на 2,6 млн. грн. і на 1 січня 2009 року становила 31 млн. грн., в тому числі по м. Суми – 8,7 млн. грн. Відносно початку року борг по зарплаті зріс майже вдвічі, тобто на 14,2 млн. грн. Три чверті (74%) від загальної суми заборгованості припадає на промисловість, по 7% - на сільське господарство та будівництво, десяту частину склав борг працівників, зайнятих операціями з нерухомим майном, орендою, інжинірингом та наданням послуг підприємцям [7].

Висновки. Рівень заробітної плати останнім часом забезпечує не більше 20 % відтворення робочої сили, вони не відшкодовують навіть прямих затрат праці. У більшості сімей витрати на продовольство вилучають 80 % сукупного доходу [2].

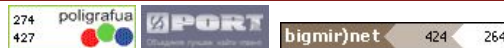
Одним з основних важелів впливу на підвищення рівня оплати праці є законодавче збільшення розміру мінімальної заробітної плати. Важливим фактором став процес легалізації доходів, який стимулюється розвитком системи загальнообов'язкового пенсійного та соціального страхування та ростом зацікавленості у ньому найманих працівників [4].

Важливим чинником щодо забезпечення соціальних гарантій працівників є фактор своєчасності виплати заробітної плати. Аналіз динаміки заборгованості з виплати заробітної плати працівникам за останні роки свідчить про постійне її скорочення, проте існує тенденція коливання показника упродовж року: збільшення у першому півріччі і скорочення на кінець року [3].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Горобець Н.М. Формування високоєфективної мотивації праці в сільськогосподарських підприємствах. // Вісник Дніпропетровського ДАУ.-Вип.1.- Дніпропетровськ.- 2004.-с.170-173.
2. Лисенко В.І. Мотиваційна сфера діяльності працівників аграрного сектора економіки. // Науковий вісник НАУ. Вип.43.-К.- 2001.-с.228-231.
3. Правільєв О.В. Проблеми зайнятості населення та основні напрямки їх вирішення. // Формування ринкових відносин в Україні: Збірник наукових праць. - К. - Науково-дослідний економічний інститут.-2004.-Вип.7.-с56-60.
4. Фицик Л.А. Проблеми мотивації сільськогосподарської праці в контексті пріоритетів аграрної політики. // Збірник наук. праць Уманської державної аграрної академії. Вип.52.-К.,-2001.- с.334-338.
5. Аналітико-статистичні збірники. Економічна активність населення Сумської області 2008рр.- Суми: Головне управління статистики у Сумській області.
6. Статистичні збірники обласного управління статистики Сумської області за відповідні роки. - Суми: Сумське обласне управління статистики
7. Статистичні щорічники України за 2002-2008рр.-К.: Державний комітет статистики України.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2009 р.

ТОВ "ДКС Центр"